

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΙΜΝΙΟΥ

Δέσπω Φαρκωνή-Ευθυμίου
Εκπαιδευτικός

Η λέξη τοπωνύμιο είναι σύνθετη από τα ουσιαστικά τόπος + όνομα. Τοπωνύμια είναι τα ονόματα που έδωσαν οι άνθρωποι στους διάφορους τόπους για να τους ξεχωρίζουν.

Σύμφωνα με το γλωσσολόγο Αντώνιο Μηλιαράκη, τα τοπωνύμια αποτελούν γλωσσικό υλικό, όπως οι επιγραφές, όμως είναι «επιγραφαί, γεγλυμμένοι επί του εδάφους».

Ο πρόεδρος της Έβδομης Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για την Τυποποίηση των Γεωγραφικών Ονομάτων είπε ότι τα τοπωνύμια είναι «το περιβάλλον μας και ο αέρας που αναπνέουμε».

Ονομάστηκαν επίσης και «φωνές των προγόνων που μας άφησαν φεύγοντας, για να επικοινωνούμε με αυτούς».

Τέλος κατά τον ορισμό του καθηγητή Στίλωνα Κυριακίδη, όταν λέμε **τοπωνύμια** εννοούμε, όχι μόνο τις ονομασίες των πόλεων, των χωριών και των συνοικισμών, αλλά γενικά όλα τα ονόματα με τα οποία ο λαός ονομάζει κάθε πτυχή, κάθε κομμάτι του πατρίου εδάφους, κάμπους, βουνά, πλαγιές, ποταμούς κτλ. Όπως δίνουμε ένα όνομα στο κάθε πρόσωπο για να το ξεχωρίζουμε από τ' άλλα, έτσι και σε κάθε τόπο, για τον ίδιο λόγο, δίνουν οι άνθρωποι ένα ξεχωριστό όνομα.

Με τα τοπωνύμια τοποθετούμε τον εαυτό μας στο χώρο και γνωρίζουμε τη θέση μας. Είναι μέρος της παράδοσης ενός τόπου. Πολλά τοπωνύμια μας δίνουν πληροφορίες περιβάλλοντος όπως ποιότητα εδάφους, ποτάμια, πηγές, λάντες, υψώματα, βαθουλώματα, δρόμοι, καμίνια, χλωρίδα, πανίδα, καλλιέργειες.

Τη μεγάλη σημασία που έχουν τα τοπωνύμια για ένα τόπο αναγνώρισαν τα Ηνωμένα Έθνη, γι αυτό ανέλαβαν πρόγραμμα παγκόσμιας καταγραφής και τυποποίησης ονομάτων, συμπεριλαμβανομένων και των τοπωνυμίων. Κάθε χώρα καταθέτει στο πρόγραμμα τα ονόματα και με τον τρόπο αυτό και μέρος της παράδοσης της. Στο πρόγραμμα αυτό συμμετέχει και η Κύπρος.

Η Κυβέρνηση σύστησε Εθνική Επιτροπή Τυποποίησης Ονομάτων και ευτυχώς έγκαιρα κατέθεσε στο διεθνές πρόγραμμα όλα τα ονόματα πόλεων και χωριών της Κύπρου, όπως ήταν πριν την Τουρκική Εισβολή. Δεν είναι τυχαίο που οι Τούρκοι έχουν αλλάξει όλα τα ονόματα στην κατεχόμενη περιοχή της χώρας μας. Θέλοντας να τουρκοποιήσουν τα Κατεχόμενα, προσπαθούν να αποκόψουν κάθε τι που μας συνδέει με τις ρίζες και την παράδοσή μας.

ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΙΜΝΙΟΥ

1) Η πρώτη επίσημη καταγραφή των τοπωνυμίων του Παραλιμινιού έγινε, έμμεσα, την ίδια περίοδο που έγινε η γενική καταγραφή των κτημάτων της Κύπρου. Επί Αγγλοκρατίας λοιπόν και περί το 1920 το τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας άρχισε να καταγράφει τις κτηματικές περιουσίες με βάση το νόμο «Ο περί εγγραφής και εκτιμήσεως της ακίνητης περιουσίας Νόμος 1907 και 1909».

Υπάλληλοι του τμήματος Κτηματολογίου και Χωρομετρίας έφθαναν σε μια κοινότητα και βοηθούμενοι από τις τοπικές αρχές, όπως τον κοινοτάρχη (μουχτάρη) και τον

αγροφύλακα (τουρκόπουλλο) έκαναν την καταγραφή. Συνήθως πήγαιναν σε μια περιοχή της κοινότητας όπου συναντούσαν και τους ιδιοκτήτες. Στην επί τόπου παρουσία των ιδιοκτητών συμπλήρωναν «Δηλώσεις δυνάμει του άρθρου 21(1) του νόμου 12 του 1907 και του άρθρου 2 του νόμου 8 του 1908». Στις δηλώσεις αυτές σημείωναν για κάθε τεμάχιο τον αριθμό που του έδιναν (αριθμός τεμαχίου) και δίπλα πρώτα το τοπωνύμιο της περιοχής στην οποία βρισκόταν το κτήμα και στη συνέχεια το όνομα του ιδιοκτήτη και άλλα κτηματολογικά και χωρομετρικά στοιχεία. Πριν την επίσημη καταχώρηση των δηλώσεων σε τόμους σαν κτηματολογικά βιβλία, γινόταν ανάρτησή τους σε δημόσιους χώρους π.χ. καφενεία, συλλόγους, εκκλησίες, για έλεγχο από τους ενδιαφερόμενους και υποβολή ενστάσεων.

Νοουμένου ότι η δήλωση του τοπωνυμίου γινόταν, για κάθε τεμάχιο, από τον ιδιοκτήτη του τεμαχίου, που είχε άμεσο συμφέρον σε συνεργασία με τους τοπικούς παράγοντες, ώστε να μην υπάρχουν ενστάσεις, μπορούμε να πούμε ότι το όνομα και η θέση του τοπωνυμίου ήταν γενικά αποδεκτά.

Κατά την καταγραφή των κτημάτων το 1920 δηλώθηκαν και καταγράφηκαν κάπου 275 τοπωνύμια.

- 2) Με τα τοπωνύμια γενικά ασχολήθηκαν διάφοροι μελετητές. Κατάλογο τοπωνυμίων του Παραλιμνιού μπορεί να βρει κάποιος :
 - Στην έκδοση «Δελτίον της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών», Κυπριακαί Σπουδαί, Λευκωσία Κύπρου, 1977, τόμος ΜΑ" . Ο Κ.Α. Πηλαβάκης καταχωρεί εδώ για το Παραλίμνι 170 τοπωνύμια.
 - Στην έκδοση «A Complete Gazetteer of Cyprus, Towns and Villages of Cyprus and their toponyms», Κυπριακή Δημοκρατία, Λευκωσία, 1987, υπάρχουν μόνο 67 τοπωνύμια.
- 3) Στη δική μας καταγραφή αρχικά προσεγγίσθηκαν άτομα, το καθένα χωριστά, τα οποία από τη φύση της ασχολίας τους θα μπορούσαν να γνωρίζουν πολλά τοπωνύμια, όπως χωρομέτρες, κτηματομεσίτες, αγροφύλακες και άλλοι. Τα άτομα αυτά με τη βοήθεια των Κτηματολογικών Σχεδίων υπέδειξαν, με το όνομα και τη θέση τους, συνολικά 185 τοπωνύμια. Κάθε άτομο υπέδειξε κατά μέσο όρο 120 τοπωνύμια. Από τα 185 τοπωνύμια μόνο 90 περίπου υποδείχθηκαν από όλους.

Στη συνέχεια έγινε έρευνα στα βιβλία (N 108) του τμήματος Κτηματολογίου και Χωρομετρίας. Με αυτή την έρευνα, τεμάχιο προς τεμάχιο, βρέθηκαν 275 τοπωνύμια, τα περισσότερα όμοια με αυτά που υπέδειξαν οι Παραλιμνίτες.

Το σύνολο των τοπωνυμίων ανήλθε τελικά στα 325. Από αυτά τα 50 δεν ήταν επίσημα καταγραμμένα στα αρχεία του Κτηματολογίου, είναι δε μέρος ή ταυτίζονται με κάποια από τα υπόλοιπα 275 και είναι μάλλον νεότερα της πρώτης καταγραφής τοπωνυμια.

Τέλος, σε ομαδικές συγκεντρώσεις όσων βοήθησαν στο πρώτο στάδιο, διαβάστηκαν τα 325 τοπωνύμια. Από τα καταγραμμένα στο Κτηματολόγιο, τα μέλη των ομάδων θυμήθηκαν άλλα 50 περίπου, που τα ξέχασαν προσωρινά, ενώ άλλα 50 περίπου δεν αναγνωρίστηκαν από κανένα τους, δηλαδή ξεχάστηκαν εντελώς.

ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ ΠΑΡΑΛΙΜΝΙΟΥ

Η σωστή γραφή ενός τοπωνυμίου είναι σημαντικό στοιχείο. Στη μελέτη είχαμε αρκετές δυσκολίες που πήγαζαν από τη μη σωστή έκφραση των τοπωνυμίων για τους εξής λόγους:

- Η πρώτη επίσημη καταγραφή των τοπωνυμίων το 1920 έγινε από Τουρκοκύπριο υπάλληλο του Κτηματολογίου, του οποίου η ανορθογραφία ήταν φανερά κανόνας (π.χ. γράφει Νύσια αντί Νησιά). Τα περισσότερα τοπωνύμια ήταν γραμμένα με τουλάχιστο δύο διαφορετικούς τρόπους στα κτήματα της ίδιας περιοχής (π.χ. Λυσιήνα ή Λιχίνα και Φορατάριες ή Φοραταρίες ή Φοραταριές).
- Πολλά υπέστησαν τη φυσική παραφθορά που είναι αποτέλεσμα του χρόνου. π.χ. τα Αγοραστά παραφθάρηκαν σε Βραστά.
- Η τοπική διάλεκτος έχει έντονη τη σφραγίδα της π.χ. Αρχάγγελος – Αρκάντζιελος. Οι κάτοικοι εδώ εκφράζουν συχνά το τοπωνύμιο στην αιτιατική κλίση του πληθυντικού αριθμού (π.χ. έλεγαν να πάμε στους Ψηλούς αντί στο Ψηλό).
- Είναι γνωστό ότι δεν μπορούμε πάντα να αποδώσουμε γραπτά την κυπριακή διάλεκτο.

Η τυποποίηση έγινε από:

- τη Μόνιμη Κυπριακή Επιτροπή Τυποποίησης Γεωγραφικών Ονομάτων, που είναι και η πιο αρμόδια να το κάνει, γιατί τα μέλη της έχουν ειδικές γνώσεις (γλωσσολόγοι, φιλόλογοι, λαογράφοι) και γνωρίζουν πολλές περιπτώσεις περιοχών που πήραν το ίδιο ή παρόμοιο όνομα που δόθηκε για τον ίδιο λόγο σε τοποθεσία κάπου αλλού.
- το Τμήμα Δασών, που τυποποίησε 6 ονόματα των δασικών περιοχών.
- το Τμήμα Αρχαιοτήτων για τη Λεύκολλα, που καθόρισε και τη θέση της.

ΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΟΥ ΧΑΡΤΗ

Πρώτα χρωματίστηκαν, τεμάχιο προς τεμάχιο, όλα τα κτηματολογικά φύλλα/σχέδια της περιοχής Παραλιμνίου, με διάφορα χρώματα, ανάλογα με το τοπωνύμιο, που χαρακτήριζε κάθε τεμάχιο. Στη συνέχεια έγινε σμίκρυνση και συνένωση των φύλλων.

Μετά τα τοπωνύμια γράφτηκαν στο κέντρο περίπου κάθε τοπωνυμικής περιοχής και αφαιρέθηκαν οι χρωματισμοί.

Το τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας ετοίμασε το δικό του χάρτη με τα υψόμετρα, τους δρόμους, τις εκκλησίες κ.τ.λ. και τον συμπλήρωσε με τα τοπωνύμια από το δικό μας χάρτη. Έτσι ο χάρτης αυτός αποτελεί επίσημο κυβερνητικό έγγραφο.

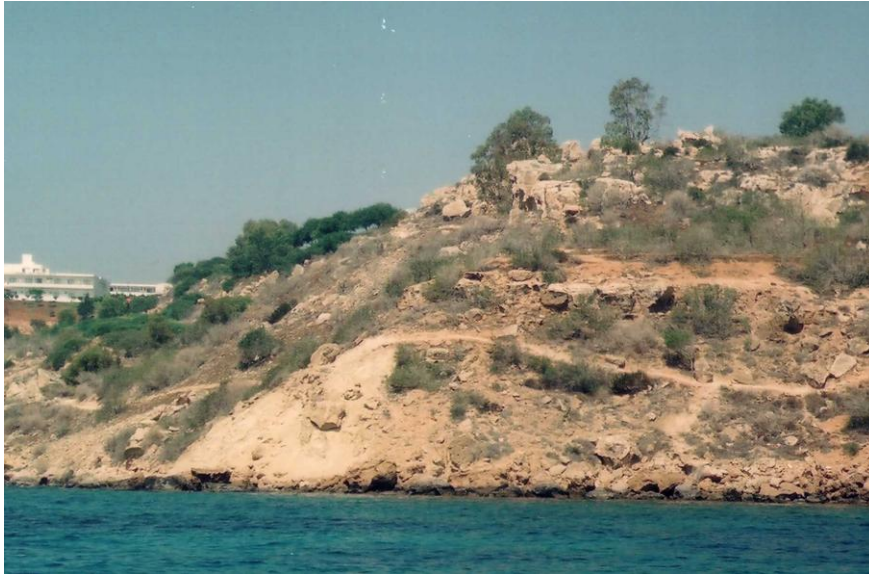
ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ ΠΑΡΑΛΙΜΝΙΟΥ

Τα τοπωνύμια του Παραλιμνίου μπορούν να ομαδοποιηθούν στις πιο κάτω κατηγορίες:

α) Ιστορικά ή χρονολογικά:

- Αρχαία δηλ. τα σωζόμενα από τα προ του Μεγάλου Κωνσταντίνου χρόνια π.χ. Λεύκολλα
- Ρωμαϊκά ή Βυζαντινά που αναφέρονται:
 - σε αγροτικές, διοικητικές ή εκκλησιαστικές διαιρέσεις, όπως Αφεντικά,
 - σε βυζαντινούς κτήτορες, όπως Φωκάς ή Φουκάς,
 - σε αξιώματα ή επαγγέλματα, όπως Μηλάς,
 - σε στρατιωτική χρήση, όπως Πυργίν.
- Νεότερα δηλ. τα μετά τον τέταρτο μ. Χ. αιώνα π.χ. Έλληνες.

- τα διάφορα λείψανα εποικισμού ή προσωρινής παρουσίας ή περάσματος ξένων λαών, όπως Φράγκος, Δράκοι.

Το Πυρκίν

β) Αγιωνυμικά ή αγιώνυμα (είναι περίπου 14) :

Είναι τα τοπωνύμια που έχουν σχέση με ονόματα Αγίων ή με την εκκλησία, π.χ. Παναγιά.

γ) Φυτωνυμικά (είναι περίπου 45) :

Τοπωνύμια που έχουν σχέση με φυτά.

Εκφράζουν παρουσία πολλών φυτών ενός είδους π.χ. Τζιηνάρες ή ενός μόνο φυτού π.χ. Πεύκος. Η σημασία τους είναι μεγαλύτερη στην περίπτωση που τα φυτά έπαψαν να υπάρχουν εκεί π.χ. Αμπέλι.

Στην περιοχή Παραλιμνίου φυτά που έδωσαν το όνομά τους σε πολλούς τόπους ήταν κυρίως:

- τα αμπέλια π.χ. Αμπέλι του Κούμα, Γεράμπελο,
- οι ελιές π.χ. Ελιές του Πιερή,
- οι τερατσιές π.χ. Τέρατσος και
- οι αόρατοι π.χ. Αόρατος του Σιτινή.

δ) Υδρώνυμα: (είναι περίπου 50) :

Είναι τα τοπωνύμια που έχουν σχέση με το νερό, τις πηγές και τη μεταφορά του. π.χ. Βρύση, Κόλυμπος. Από αυτά:

- Κάπου δέκα τοπωνύμια έχουν σαν χαρακτηριστικό κάποιο λάκκο νερού και για να ξεχωρίζουν, έπαιρναν και το όνομα του ιδιοκτήτη τους. π.χ. Μανταλόλακκος, Λάκκος του Πιερέττη.
- Δεκαπέντε τοπωνύμια αναφέρονται σε κάποιο ποταμό (χείμαρρο) π.χ. Ξεροπόταμος
- Ξεχωριστή ομάδα, είναι όσα έχουν σχέση με τη μεταφορά του νερού της Παναγιάς, από τους Ενετούς, στην πόλη της Αμμοχώστου. Μερικά από αυτά είναι: Μάνα του νερού, Καμαρούδι του Αη Ηλία, Λαγούμια του Αυλακιού, Κανά, Πινιά, Καμαρούδι της Λαξιάς, Ζαβό Αυλάκι, Μια Καμάρα, Πέντε Καμάρες κλπ.

ε) Ειδολογικά: (είναι περίπου 80) :

1) Τα σχετικά με το έδαφος :

- τη σύσταση του εδάφους π.χ. Άμμιας, Βυζακιά.
- το χρώμα του εδάφους π.χ. Άσπρες, Κοκκινόγια, Κόκκινες.
- τη γενικότερη μορφή του εδάφους. Από αυτά, εκείνα που συναντούνται πολλές φορές είναι τα σχετικά με :
 - ύψωμα π.χ. Τούμπα της Λαξιάς, Τρουλιά, Βουνί
 - βαθούλωμα π.χ. Λαξιά, Λαξίδι του Κώστα, Λάξης
 - σπήλιο π.χ. Μαυρόσπηλιος
- τη χρήση του εδάφους π.χ.
 - καμίνια όπως, Καμίνι του Κεντινέλλη, Κάμινας
 - μάνδρες όπως, Μάντρες του Απισσώτου
 - δρόμο ή στράτα όπως, Δρόμος Άη Ηλία, Καμηλόστρατα. (Από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα δίνουμε ονόματα στους δρόμους για να τους ξεχωρίζουμε. Σε λίγες περιπτώσεις το όνομα του δρόμου έχει σχέση με το πού οδηγεί. Στα τοπωνύμια εδώ η λέξη δρόμος ή στράτα σαν πρόθεμα ή σαν μέρος του τοπωνυμίου δεν ονομάζει το δρόμο, αλλά μια περιοχή που διασχίζεται ή εφάπτεται κάποιου δρόμου. Έτσι το τοπωνύμιο Καμηλόστρατα δεν αφορά το δρόμο, που αρχίζει από το Κάβο Γκρέκο και φτάνει μέχρι το Βαρόσι, τον οποίο χρησιμοποιούσαν παλιά για να μεταφέρουν κυρίως ξυλεία με γκαμήλες, αλλά μια πολύ μικρή περιοχή που διασχίζει αυτός ο δρόμος).

2) Τα σχετικά με:

- συχνάζοντα ζώα ή πουλιά π.χ. Ατόπετρες
- τα διάφορα κτίσματα, αρχαία ή νέα π.χ. Πέντε Καμάρες
- το κατ' εξοχήν επάγγελμα των κατοίκων π.χ. Μηλάς
- με επιτόπιους θρύλους και παραδόσεις π.χ. Παθκιά τ' Άη Γιωρκού
- τις παρομοιώσεις με ζώα π.χ. Μούττη της Σιήλλας, ανθρώπους ή και πράγματα π.χ. Προζύμι.

Οι πέντε καμάρες

στ) Σύνθετα τοπωνύμια (είναι περίπου 60) :

Καθορίζουν μικρή περιοχή, που είναι μέρος μεγαλύτερης. Για σκοπούς καλύτερου εντοπισμού της, η μικρή περιοχή ονομάζεται συχνά με πρώτο συνθετικό το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της και δεύτερο συνθετικό το όνομα της ευρύτερης περιοχής, της οποίας είναι μέρος. π.χ. Φρύδια του Άη Παντελεήμονα ή Πλακόροτσες στους Κιναράδες.

Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι είκοσι περίπου τοπωνύμια αντιπροσωπεύουν πολύ μικρές εκτάσεις, μεγέθους ενός μόνο τεμαχίου, που είναι κυρίως λάκκοι π.χ. Λάκκος του Πιερέττη, ενώ άλλα είκοσι αντιπροσωπεύουν εκτάσεις μέχρι τεσσάρων τεμαχίων π.χ. Λαξίδι του Κώστα, Κακοτρύς.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΙΜΝΙΟΥ

Η ετυμολογία (δηλ. η προέλευση) των τοπωνυμίων δεν είναι καθόλου εύκολο έργο, γιατί η εξήγηση πολλών ονομασιών χάνεται στα βάθη των αιώνων. Στη μελέτη βασιστήκαμε πιο πολύ στην προφορική παράδοση, επειδή οι λίγες γραπτές αναφορές που υπάρχουν δυσκολεύουν την επιστημονική τεκμηρίωση. Τις πληροφορίες αυτές διασταυρώσαμε με ζωντανές αφηγήσεις και από άλλους παλιούς Παραλιμνίτες, που είχαν στενή σχέση με τις διάφορες τοποθεσίες και τις ονομασίες τους, λόγω κυρίως του επαγγέλματος ή της θέσης τους.

Την εξήγηση των τοπωνυμίων διευκόλυνε πολύ η σύγκρισή τους με συγγενικές ονομασίες διαφόρων μερών του ευρύτερου ελληνικού χώρου, π.χ. Γλυφάδες, δηλ. εκεί που γλύφει το κύμα την ακτή, έχουν και στην Ακανθού, στη δε Αθήνα πολύ γνωστή είναι η περιοχή Γλυφάδα.

Η παράθεση της ετυμολογίας των 325 τοπωνυμίων δε μπορεί να μας απασχολήσει τώρα, λόγω του περιορισμένου χρόνου, όμως υπάρχει καταγραμμένη στο βιβλίο "Τοπωνύμια του Παραλιμνίου". Αξίζει όμως να γίνει ιδιαίτερη αναφορά εδώ για μερικά από αυτά.

Πρωταράς.

Κατά τον Σίμο Μενάρδο το τοπωνύμιο έχει Βυζαντινή προέλευση σύμφωνα με την κατάληξη του σε -ας. Υπάρχουν διάφορες εκδοχές για το από πού πήρε το όνομα του όπως :

- Επειδή οι κάτοικοι της περιοχής μπορούσαν να δουν τον ήλιο να ανατέλλει πρώτοι (πρώτα ορώ) από το ύψωμά του.
- Επειδή το ύψωμα της περιοχής φαινόταν πρώτο από αυτούς που πλησίαζαν από τη θάλασσα.

Μελισσώνας

Κατά τον Σίμο Μενάρδο το τοπωνύμιο είναι αρχαιοπρεπές σύμφωνα με την κατάληξη -ων (Μελισσών), όπως για παράδειγμα το Μαραθών.

Με βάση μεσαιωνικούς χάρτες στην περιοχή Παραλιμνίου υπήρχε οικισμός με το όνομα Μελισσών, άγνωστο πού ακριβώς. Βέβαιο είναι ότι, μέχρι πρόσφατα ακόμα, οι Παραλιμνίτες έπαιρναν από την περιοχή πελεκητές πέτρες πιθανού παλαιού οικισμού και τις χρησιμοποιούσαν για τα κτίσματά τους. Δεν αποκλείεται λοιπόν να ήταν εκεί η αρχαία Μελισσώνα. Η υπόθεση ενισχύεται από τα διπλανά τοπωνύμια Μοροβίκλι και Πυρκί.

Μοροβίκλι (Μοροϊκλι)

Η περιοχή με αυτό το όνομα είναι το κοντινότερο ύψωμα με θέα την ακτή της θάλασσας από την Αγία Νάπα προς το Κάβο Γκρέκο. Βίκλες ονομάζονταν ψηλοί τόποι, που χρησίμευαν σαν παρατηρητήρια, για να ειδοποιούν κυρίως τους περίοικους σε περίπτωση κινδύνου. Η ελληνική λέξη βίκλα προήλθε από τη λατινική *vigillia* που σημαίνει αγρύπνια- φρουρά και από τη βίκλα η Κυπριακή λέξη δικλώ. Αντίστοιχο τοπωνύμιο Μεροβίκλι (μέρος - βίκλα), που φαίνεται να είναι ορθότερη γραφή, υπάρχει και στην Κρήτη.

Σκουταρόσπηλιοι ή Σκούταροι

Στον κόλπο της θάλασσας της περιοχής υπάρχουν αρκετοί σπήλιοι. Στα λατινικά η λέξη scutarium σημαίνει ασπίδα ή πολεμιστής. Λέγεται ότι οι σπήλιοι αυτοί ήσαν παλιά καταφύγιο – κρυψώνας πολεμιστών ή κουρσάρων.

Στη φωτογραφία φαίνονται σπήλιοι στην περιοχή

Πα(θ)κιά του Άη Γιωρκού

Στην περιοχή αυτή φαίνεται σε βράχο μικρό βαθούλωμα, το οποίο, σύμφωνα με την παράδοση, είναι το αποτύπωμα του ποδιού του αλόγου του Αγίου Γεωργίου, όταν αυτός πέρασε από την περιοχή κνηγώντας τους Σαρακηνούς.

Η πα(θ)κιά του Άη Γιωρκού

Αξίζει επίσης η αναφορά πιθανών εκδοχών ετυμολόγησης μερικών τοπωνυμίων, μετά από μεταγενέστερη μελέτη των αεροφωτογραφιών του Παραλιμνίου :

α) Η Μούττη της Σκύλλας πιθανόν να οφείλεται στο σχήμα της υπερυψωμένης περιοχής που μοιάζει με μύτη σκύλλου συγκεκριμένης ράτσας γνωστής ευρέως την παλιά εποχή.

Η Μούττη της Σκύλλας
(η κόκκινη γραμμή δική μας)

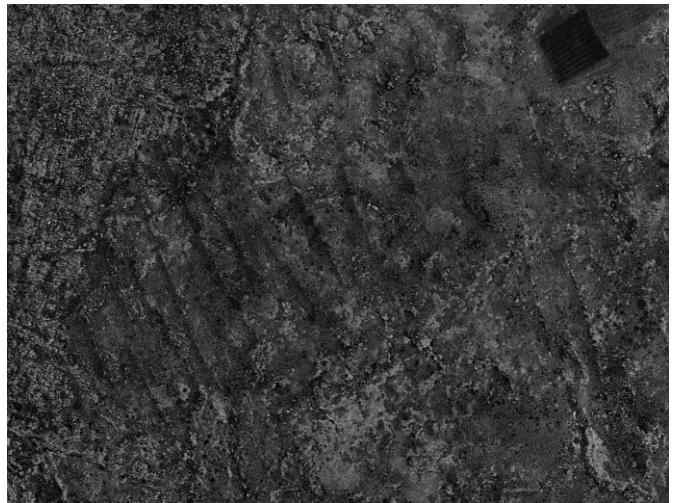
Δίπορτο
(η κόκκινη γραμμή δική μας)

β) Το Δίπορτο, πιθανόν να οφείλεται στη διαμόρφωση του εδάφους της περιοχής. Πράγματι η περιοχή έχει στις δύο πλευρές υπερύψωμα με δύο χαμηλές στενωπούς, οι οποίες να χρησιμεύουν σαν είσοδος - έξοδος (δύο πόρτες) της περιοχής.

γ) Μέσα Μούττη. Το δάσος Αγίου Αντωνίου είναι σχεδόν επίπεδο ύψωμα που δεσπόζει της περιοχής. Στα νότια του το ύψωμα έχει τρεις προεξοχές - μύτες. Η περιοχή της μεσαίας προεξοχής έχει το όνομα Μέσα Μούττη.

δ) Σάκκος. Η περιοχή περιβάλλεται στις τρεις πλευρές με υψώματα, έτσι που η ίδια να αποτελεί εσοχή σαν σακούλα.

ε) Ραγιές. Πιθανός λόγος του ονόματος να είναι η ύπαρξη πολλών και πυκνών ραβδωτών (ρίγες - ράγες) προεξοχών του εδάφους στην περιοχή.

Ραγιές

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

1) Η ονομασία των τόπων δεν είναι μια μόνιμη κατάσταση αλλά δυναμική, με κατά καιρούς τροποποιήσεις, ή προσθήκες και αφαιρέσεις από λησμονιά.

α) Κάποια τοπωνύμια, μερικά από τα οποία πολύ σημαντικά για την ιστορία του τόπου μας, όπως η Λεύκολλα και η Μελιζόνα, ενώ ήταν γνωστά κατά διάφορες ιστορικές περιόδους και υπήρχαν σε αρκετούς παλιούς χάρτες και γραπτές αναφορές, σήμερα χάθηκαν. Δεν υπάρχουν πουθενά σαν τοπωνύμια και δεν ξέρει κανένας που βρίσκονταν. Τα τελευταία χρόνια ορίστηκε από το Τμήμα Αρχαιοτήτων σαν πιθανή θέση της Λεύκολλας στη

Εισατικά.

β) Καταγράφονται για πρώτη φορά 50 νέα τοπωνύμια. Τα τοπωνύμια αυτά δεν εκφράζουν νέες περιοχές αλλά είναι νεότερες εκφράσεις τοπωνυμίων της καταγραφής του 1920. Η αλλαγή ήταν αποτέλεσμα:

- Νεότερων στοιχείων τα οποία είναι περισσότερο γνωστά π.χ.:
 - Το τοπωνύμιο Τίτσιρος, είναι νεότερο και χαρακτηρίζει για κάποια περίοδο την παραλία, μέρος της περιοχής Αρμυροπήγανο, στην οποία γυρόφερνε ένας άγνωστος γυμνός άνδρας.
 - Η περιοχή με τοπωνύμιο Λούμα είναι πια γνωστή σαν το Λιμανάκι ή Αλιευτικό καταφύγιο, μετά τη δημιουργία εκεί του λιμανιού. Επίσης πολλοί άρχισαν να την ονομάζουν Λιμανάκι του Αγίου Νικολάου, ενώ μόλις πριν 3 χρόνια χτίστηκε εκεί η εκκλησία.
- Της προσπάθειας καλύτερου εντοπισμού μιας θέσης. Π.χ. η Ανεφανή θεωρείται μεγάλη και χωρίζεται αργότερα σε Κάτω Ανεφανή και Πάνω Ανεφανή.

γ) Έγινε επανατροφοδότηση των τοπωνυμίων σε μια προσπάθεια να μη χαθούν. Ας μη ξεχνούμε ότι τα τελευταία 30 χρόνια, ενώ μερικά τοπωνύμια έγιναν τίτλοι ξενοδοχείων (όπως για παράδειγμα το «Περνέρα» ή «το Βρυσιάνα»), εστιατορίων κ.λ.π., κάποια άλλα τείνουν να ξεχαστούν. Βλέπουμε λοιπόν από τις συνεντεύξεις, ότι οι καλύτερα γνωρίζοντες θυμήθηκαν από μόνοι τους μόνο τα μισά περίπου τοπωνύμια, ενώ δεν αναγνώρισαν καθόλου, περίπου 50 τοπωνύμια.

2) Εντοπίστηκαν λάθη του τμήματος Κτηματολογίου και Χωρομετρίας.

- Σε τίτλους εγγραφής κτημάτων γράφουν π.χ. την περιοχή Ψηλό σαν Ψύλλοι.
- Στις κτηματολογικές σειρές χαρτών μερικά τοπωνύμια είναι γραμμένα σε λάθος θέση όπως:

η Αναφωτία	σημειώνεται στη θέση	Προζύμι
η Φανερωμένη	σημειώνεται στη θέση	Λισιήνα της Λίμνης
ο Σταυρός	σημειώνεται στη θέση	Ψηλό

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

1) Υπάρχουν τοπωνύμια που είναι πολύ σημαντικά για την Ιστορία του τόπου μας, γι αυτό πρέπει να συνεχιστεί η προσπάθεια που άρχισε ο Δήμος Παραλιμνίου να ονομάζει κάποιους δρόμους και πλατείες με το τοπωνύμιό τους. Τουλάχιστον όταν ανοίγονται νέοι δρόμοι να τους δίνεται το όνομα του τοπωνυμίου από το οποίο ξεκινά ή περνά από μεγάλο τμήμα του. Μπορούν ίσως να γίνουν διορθώσεις σε ονόματα ή τμήματα δρόμων που διασχίζουν περιοχές με τοπωνύμια που τείνουν να χαθούν. π.χ. το τοπωνύμιο δρόμος Βαροσίων, που είναι στην αρχή της Ακροπόλεως και φανερώνει από πού πήγαιναν τα παλιά χρόνια στο Βαρόσι, ήδη ξεχάστηκε.

2) Μια πολύ σημαντική ομάδα τοπωνυμίων είναι εκείνα που έχουν σχέση με το αυλάκι μεταφοράς του νερού της Παναγιάς στην Αμμόχωστο, από τους Ενετούς. Πολλά από αυτά υπάρχουν π.χ. Κανά, όμως άλλα τείνουν να χαθούν π.χ. το Καμαρούδι του Άη Ηλία, η Μια Καμάρα. Γι αυτό είναι επείγουσα η ανάγκη να διασωθούν και να αναδειχθούν τόσο τα τοπωνύμια όσο και τμήματα του αυλακιού, που γλύτωσαν από τις μπουλτόζες της οικοδομικής ανάπτυξης. π.χ. οι Πέντε Καμάρες.

3) Είναι καλά να ζητηθεί από το κτηματολόγιο να διορθώσει όσα ονόματα έχουν λάθη στους νέους τίτλους ιδιοκτησίας (κοτσάνια) που θα εκδίδει, με τα τυποποιημένα πλέον τοπωνύμια και τη σωστή ορθογραφία τους.

Για το Παραλίμνι έχει πολύ μεγάλη σημασία το γεγονός ότι, μετά την έρευνα που κάναμε με το σύζυγό μου και την έκδοση του βιβλίου μας, ο κατάλογος των τοπωνυμίων και ο τοπωνυμικός χάρτης Παραλιμνίου, από το 1998, καταχωρήθηκαν επίσημα, από τη Μόνιμη Εθνική Επιτροπή Τυποποίησης Γεωγραφικών Ονομάτων, στον Παγκόσμιο Τοπωνυμικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, όπου πια είναι διασφαλισμένα, από τα πρώτα παγκύπρια.

Πολλά τοπωνύμια του Παραλιμνίου φανερώνουν τη βαθιά θρησκευτική πίστη και την ελληνική καταγωγή των Παραλιμνιτών από τα αρχαία χρόνια. Απεικονίζουν τη γνήσια κυπριακή ψυχή τους και αποτελούν τον συνδετικό κρίκο του παρελθόντος με το παρόν και το μέλλον. Γι αυτό έχουμε χρέος να διατηρήσουμε τα τοπωνύμια του τόπου μας. Έτσι ενισχύουμε την εθνική μας ταυτότητα και συμβάλλουμε στη διατήρηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Ο Τοπωνυμικός χάρτης του Παραλιμνίου

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΙΜΝΙΟΥ

Όπως τυποποιήθηκαν

Αγία Βαρβάρα, η
Αγία Μαρίνα, η
Άγιος Ανδρόνικος, ο
Άγιος Αντώνιος, ο
Άγιος Δημητριανός, ο
Άγιος Ηλίας, ο
Άγιος Θωμάς, ο
Άγιος Ιωάννης, ο
Άγιος Κορνήλιος, ο
Άγιος Παντελεήμων, ο
Αγοραστά, τα
Αγριοπετάλλινα, τα
Αδρεμιός, ο
Αδρεμιός ποταμός, ο
Αθασιές, οι
Ακέφαλο, το
Αλύσσοι, οι
Αλώνια, τα
Αμπέλι, το
Αμπέλι του Κούμα, το
Αμπέλια της Αναφωτίδας, τα
Αμπέλια του Ακέφαλου, τα
Άμμηδες, οι
Αναθεματούρι, το
Αναφωτίδα, η
Ανεφανή της Λαζιάς, η
Αόρατος της Κόκκινης, ο
Αόρατος του Καμπούρη, ο
Αόρατος του Σιτινή, ο
Απίσσωτος, ο
Αργάκια, τα
Αργακούδια, τα
Αργαστερή, η
Αρμυροπήγαδο, το
Αρμυρίδι, το
Αρχάγγελος, ο
Άσπρες, οι
Ασπρόβρυση, η
Ασπρογή, η
Ασπρόλιθος, ο
Ασπρόχωμα, το
Ατόπετρες, οι
Αφανιού, το
Αφεντικό, το
Αχερονόμιες, οι
Βαθιά Στράτα, η
Βαθύ Λαξίδι, το
Βουνί, το
Βουνό του Πρωταρά, το

Βούρνα, η
Βουρνιά, τα
Βρύση του Γιωργή, η
Βρυσούδια, τα
Βυζακιά, η
Γεράμπελο, το
Γερόντι, το
Γερόσπηλιοι, οι
Γλυφάδες, οι
Δαμνί, το
Δάσος Άγιος Ιωάννης, το
Δάσος Άγιοι Σαράντα, το
Δάσος Αργακούδια, το
Δάσος Μάνα του Νερού, το
Δάσος Μανίκι `Α', το
Δάσος Μανίκι `Β', το
Δήμμα του Σκάρου, το
Διμιτάδες, οι
Δίπορτο, το
Δίτρυποι, οι
Δοξαμενούδια, τα
Δράκοι, οι
Δρόμος της Αγίας Μαρίνας, ο
Δρόμος του Αγίου Παντελεήμονος προς Κουλαφούδι
Δρόμος του Αγίου Αντωνίου, ο
Δρόμος του Αγίου Ηλία, ο
Δρόμος του Αγίου Ηλία, ο
Δρόμος του Αγίου Ηλία στους Χερόμυλους και την Πατιά του Αη Γιωργιού, ο
Δρόμος του Αγίου Θωμά, ο
Δρόμος του Αδρεμιού στα Κοκκινόγια, ο
Δρόμος του Αδρεμιού στη Μια Καμάρα, ο
Δρόμος του Αρμυροπήγαδου, ο
Δρόμος του Αφανιού, ο
Δρόμος του Βαροσιού, ο
Δρόμος του Γερόσπηλιου
Δρόμος των Κιδιάδων και Αγριοπετάλλινων, ο
Ελιές του Κεμιτζή, οι
Ελιές του Πιερή, οι
Ελιές του Τσαγγάρη, οι
Ελιές του Χατζουλή, οι
Έλληνες, οι
Ζαβό Αυλάκι, το
Ζάρβενη, η
Κακοτρός, ο

Καλολαξιά, η
Καμαρούδι της Λαξιάς, το
Καμαρούδι του Αη Ηλία, το
Καμηλόστρατα, η
Καμηλόστρατα του Αρμυροπήγαδου, η
Κάμινας, ο
Καμίни του Αριστοτέλη, το (δες Καμίни του Φράγκου)
Καμίни του Κεντινέλλη, το
Καμίни του Φράγκου, το
Καμίνια της Λαξιάς, τα
Κάμπος, ο
Κανά, το
Κάππαρης, ο
Καπέλλες, οι
Καρταπίννα, η
Κατάλιθοι, οι
Καταρράκτης, ο
Κατίνα, η
Κάτσουνας, ο
Κάτω Αγία Βαρβάρα, η
Κάτω Ανεφανή, η
Κάτω Λαξιά, η
Κάτω Μάνδρες, οι
Κάτω Μάνδρες Απισσώτου, οι
Κάτω Προζύμι, το
Κατώλιες, οι
Κατώλιες της Ανεφανής, οι
Καυκαλίτικα, τα
Καψαλερά στους Κιδιάδες, τα
Καψαλιές, οι
Κέλλες, οι
Κεντινέλλη, ο
Κιδιάδες, οι
Κιναράδες, οι
Κόκκινες, οι
Κοκκινόγια, τα
Κοκκινόκρεμμος, ο
Κοκκινοπυρόγια της Λαξιάς, τα
Κοκκωνού, η
Κόλπος του Κόννου, ο
Κόλυμπος, ο
Κοπήδες, οι
Κορπάδες, οι
Κούζουλος, ο
Κουλαφούδι, το
Κουτσοβελόνι, το
Κραμπερή, η
Κρεμμάδια, τα

Κρεμμάδια του Αη Γιάννη, τα
Κωλαριά του Αη Γιάννη, η
Λαγούμια του Αυλακιού, τα
Λαζάροι, οι
Λάκκος του Αλωνιού, ο
Λάκκος του Παπάγιωργη, ο
Λάκκος του Πιερέτη, ο
Λάκκος των Κιδιάδων, ο
Λάκκος των Κρεμμαδιών, ο
Λακκούδι του Γιωργή του Παυλή, το
Λάντα του Πρωταρά, η
Λάντα του Σάκκου, η
Λάξης, ο
Λαξιά, η
Λαξιά του Καλλή, η
Λαξίδι της Μιας Καμάρας, το
Λαξίδι του Βιολάρη, το
Λαξίδι του Κουτσοπιερή, το (δες Λαξίδι του Βιολάρη)
Λαξίδι του Κώστα, το
Λαξίδι του Μότη, το
Λαξίδι του Πάνω Λάκκου, το
Λαξίδι του Πασχαλή, το
Λαξίδι του Τόφα, το
Λαξίδια του Γιαλέλη, τα
Λαξίδια των Κιδιάδων, τα
Λαός, ο
Λειχήνα της Λίμνης, η
Λειχήνες του Αγίου Παντελεήμονα, οι
Λεύκολλα, η
Λιβάδια Ποταμού, τα
Λίμνη, η
Λούκκος του Σκάρου, ο
Λούμα, το
Λουμπαρδί, το
Λουτρό, το
Λυκιοβούνια, τα
Λυσσιάρης, ο
Μαζερή του Κόννου, η
Μαζερή του Μαυρόσπηλιου, η
Μάνα του Νερού, η
Μάνδρες, οι
Μάνδρες στις Κόκκινες, οι
Μάνδρες του Απίσσωτου, οι
Μάνδρες του Λάξη, οι
Μανίκι, το
Μανιτάρι, το
Μαντάλι, το
Μανταλόλακκος, ο
Μαυρόσπηλιος, ο

Μεζερίδα, η
Μελισσιώνας, ο
Μελισσότρυπα, η
Μέσα Μούττη, η
Μηλάς, ο
Μηνάς, ο
Μια Καμάρα, η
Μικρονάκι, τα
Μοροβίκλι, το
Μοσφίλι, το
Μουλάρης, ο
Μουράτης, ο
Μούττη της Σκύλλας, η
Μούττη του Φανού, η
Μουχέττι, το
Νερό Γλυκύ, το
Νησιά, τα
Ξεροπόταμος, ο
Ξηλειμμένα, τα
Ξισταριά, η
Οκκά του Νερού, η
Όρος, το
Παλλούρα του Πλακωτού, η
Παναγιά, η
Πάνω Αγία Βαρβάρα, η
Πάνω Αλώνια, τα
Πάνω Ανεφανή, η
Πάνω Λάκκος, ο
Παππούρενα, τα
Παραργάστερη, η
Παρλάττος, ο
Πατιά του Αη Γιωργιού, η
Πατιές της Λαξιάς, οι
Πατιές του Σκύλλου, οι
Πέντε Καμάρες, οι
Περιβόλια, τα
Περνέρα, η
Περνέρες, οι
Πέτρα Ήμερη, η (δες Ασπρόλιθος, ο)
Πεύκος, ο
Πιθάρια, τα
Πινιά, η
Πίσσηδες, οι
Πλακόροτσες, οι
Πλακόροτσες στους Κιναράδες, οι
Πλακωτό, το
Πνιγούρα, η
Ποξαμάς, ο
Πορτολάγουμο, το

Ποταμός, ο
Ποταμός της Λαξιάς, ο
Ποταμός της Περνέρας, ο
Ποταμός του Βουνιού, ο
Ποταμός του Καταρράκτη, ο
Ποταμός του Λουμπαρδιού, ο
Ποταμός του Στεγγέ, ο
Ποταμός των Μερικόν, ο
Ποταμός των Χάσιων, ο
Ποταμούδια, τα
Ποταμούδια της Μούττης της Σκύλλας, τα
Πούμπουρος, ο
Πούντος του Μανόλη, ο
Πριόλοι, οι
Προζύμι, το
Προσωπάς, ο
Πρωταράς, ο
Πυργί, το
Πυρόγια, τα
Πυρόγια της Λαξιάς, τα
Ραγίες, οι
Σάκκος, ο
Σαφυλιά, η
Σημάδι του Αη Ηλία, το
Σιαχί, το
Σκαλιά του δρόμου της Αγίας Μαρίας, τα
Σκλοινικάκι, το
Σκλοινικερά, τα
Σκουταρόσπηλιοι, οι
Σούγλα, η
Σπήλιος της Πινιάς, ο
Σπήλιος του Καταράκτη, ο
Σπήλιος του Λιασή, ο
Σπήλιος του Φισέντζου, ο
Σταυρί, το
Σταυρός, ο
Στράτα του Αγίου Παντελεήμονος προς Κόκκινες, η
Στράτα της Βρύσης του Γιωργή, η
Στράτα του Αγίου Ηλία στη Βούρνα και στο Δαμνί, η
Στράτα του Ακέφαλου, η
Στράτα του Απίσσωτου, η
Στρογγυλόλακκος, ο
Συκιά του Παζαβιού, η
Συκιά του Πρωταρά, η
Σωροί του Αγίου Ιωάννη, οι

Τερατσιά του Κατσιάρη, η
Τερατσιά του Ταμπουκκάρη, η
Τερατσιά του Φλούρου, η
Τερατσιές του Ψηλού, οι
Τέρατσος, ο
Τικίδια, τα
Τίτσιρος, ο
Τούμπα της Ανίας Μαρίνας, η
Τούμπα της Ανεφανής, η
Τούμπα της Λαξιάς, η
Τούμπα του Αμπελιού, η
Τούμπα του Καστρικανού, η
Τούμπα του Καταράκτη, η
Τούμπα του Ταρταλή, η
Τουμπάρι Αδάμο, το
Τούρκισσα, η
Τρουλιά, τα
Τρουλλί του Πάνω Λάκκου, το
Τρουλλίγια, τα
Τρύπα του Αττακή, η
Φανερωμένη, η
Φανός, ο

Φοραδάρηδες, ο
Φουκάς, ο
Φουρδουλλίγια, τα
Φουρνί της Παναγιάς, το
Φούρνοι, οι
Φράγκος, ο
Φρύδια του Αη Παντελεήμονα, τα
Φρύδια του Κάμπου, τα
Χαβάρες, οι
Χαβούζα, η
Χαλαστάρης, ο
Χάλατρα, τα
Χαλκομουγί, το
Χαμηλό, το
Χάσιες, οι
Χερόμυλος, ο
Χολέτρα, η
Χοντρόσπηλιοι, οι
Χρυσομηλιές, οι
Ψηλό, το
Ψύλλοι, οι